

Любомир МАРТИНІВ,
orcid.org/0000-0001-7826-3968

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри культурології та мистецької освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) liubomyrmartyniv26@gmail.com

МУЗИЧНА ПІДГОТОВКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ОСЕРЕДКАХ ДРОГОБИЧА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У дослідженні розглядається питання музичного навчання, інтенсивність і об'єм якого дуже різнилися на різних етапах шкільних та гімназійних програм і в різні роки кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. **Мета роботи** – визначити призначення й форми вивчення музики в системі загальної освіти Дрогобича в історичному аспекті. **Методологія дослідження** ґрунтується на системно-аналітичній та історичній методи. **Наукова новизна.** Досліджено форми і місце музикування в суспільному житті Дрогобича міжвоєнного періоду, необхідні для цього підготовчі процеси у середовищі регіональних середніх навчальних закладів та освітніх осередків при релігійних громадах. **Висновки.** У міжвоєнне двадцятиліття обов'язкові складові навчальних програм гімназій, шкіл та релігійних осередків передбачають засоби розвитку музичних здібностей, навичок сольфеджування, багатоголосного хорового співу, опанування різножанрового репертуару від фольклорних обробок до оригінальних творів фахових композиторів. В межах позапрограмної творчої діяльності загальноосвітні навчальні заклади мають активно концертуючі хорові колективи, ансамблі, оркестри, які регулярно залучаються до внутрішніх подій закладу, релігійних, громадських, національних урочистостей. Кваліфікація педагога вимагає опанованого курсу музичних і педагогічних дисциплін спеціалізованого навчального закладу для успішного складання публічного іспиту з комплексом належних фахових вимог, навчальні програми диференціюються за метою, узгоджуються із загальним навчальним процесом, формується методична база та дидактичне забезпечення предмету на підставі національної музичної культури. Музично-освітніми осередками слід вважати і хорові колективи, які функціонують при храмах. Їх очолюють спеціалісти з високим фаховим вишколом, що дає змогу готувати достатньо численні складні масштабні концертні програми, з багатоголосних творів національних і європейських митців, включно з великими вокально-оркестровими формами (ораторіями і хоровими концертами).

Ключові слова: загальна освіта, релігійні осередки, розвиток музичних здібностей, національне виховання.

Liubomyr MARTYNIW,
orcid.org/0000-0001-7826-3968

Candidate of Art Studies,

Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Art Education

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) liubomyrmartyniv26@gmail.com

MUSICAL TRAINING IN SECONDARY SCHOOLS AND RELIGIOUS CENTERS OF DROHOBYCH REGION IN THE EARLY 20TH CENTURY

The study examines the issue of musical education, the intensity and volume of which varied greatly at different stages of school and gymnasium programs and in different years of the end of the 19th and the first half of the 20th century. **The research objective** is to determine the purpose and forms of studying music in the system of general education of Drohobych in the historical aspect. **The research methodology** is based on system-analytical and historical methods. **Scientific novelty.** The forms and place of music making in the public life of Drohobych of the interwar period are studied, the preparatory processes in the environment of regional secondary schools and educational centers at religious communities are necessary for this purpose. **Conclusions.** In the interwar twentieth century, the obligatory components of the curricula of gymnasiums, schools and religious centers include means of developing musical abilities, solfeggio skills, polyphonic choral singing, mastering a variety of repertoire from folklore to original works by professional composers. Within the framework of extracurricular creative activities, secondary schools have actively performing choirs, ensembles, orchestras, which are regularly involved in internal events of the institution, religious, public, national celebrations. Qualification of a teacher requires a mastered course of music and pedagogical disciplines of a specialized educational institution to successfully pass a public exam with a set of appropriate professional requirements. Choral groups that operate at temples should also be considered musical and educational centers. They are led by specialists with high professional training, which allows to prepare a number of complex large-scale concert programs, from polyphonic works of national and European artists, including large vocal and orchestral forms (oratorios and choral concerts).

Key words: general education, religious centers, development of musical abilities, national education.

Актуальність теми дослідження. Питання музичної підготовки в загальноосвітніх закладах є дуже актуальною проблемою, оскільки епоха глобалізації та тотального звукозапису все більше відтісняє практику живого музикування, що випускає з арсеналу важливу національну складову і збіднює характер загального мистецького середовища у формуванні особистості. Поширення музичних знань та практичного виконання назагал трактується школами доволі поверхово і формально. З цього огляду дослідження форм і місця музикування в суспільному житті поч. ХХ століття, необхідних для цього підготовчих процесів у середовищі регіональних середніх навчальних закладів та освітніх осередків при релігійних громадах постає актуальним завданням. **Мета дослідження:** визначити призначення й форми вивчення музики в системі загальної освіти Дрогобиччини в історичному аспекті. **Наукова новизна** полягає в пошуку взаємозумовленості суспільних запитів, форм музикування, системи підготовки і кваліфікації педагогів.

Виклад основного матеріалу. Підставами для вивчення окресленої проблематики є праці, присвячені історії освіти та виховання в регіоні і Галичині (Мисак, 2011; Поясик, 2004; Процик, 2010), гімназійній освіті Дрогобича (Дрогобицька українська..., 2014; Фрайт, 2012; Kultyz, 1908), діяльності осередків товариства «Рідної школи» і релігійних установ (Бойчук, 1993; Дрогобицька українська..., 2014), історії хорової традиції цього регіону (Воробкевич, 2006; Загайкевич, 1958, Мазур, 2008), а також спогади сучасників – учасників музично-мистецьких заходів чи членів хорових колективів (Кузів, 1942; Максимович, 1939), публікації з преси (б.а., 1936; Діло, 1886; Кузів, 1942), тогочасні навчальні посібники (Kultyz, 1908; Hlawiczka, 1930; Kazuro, 1928).

Музика є стабільною складовою загальної освіти у Дрогобичі, де в 1775 році було відкрито одну з перших у Галичині гімназію. З переліку представників педагогічного складу у річних звітах діяльності гімназій очевидно, що ведення музичних дисциплін доручалося музикантам-практикам (поліінструменталістам та диригентам) та педагогам-катехитам, які представляли три провідні релігійні громади (у ХІХ – поч. ХХ ст. належність до них уособлювала національність) – римо-католицьку, іудейську та греко-католицьку. Державна чоловіча гімназія ім. короля Владислава Ягайла, яка була сформована на основі заснованої у 1858 р. гімназії ім. Франца Йосифа мала поліконфесійний (а отже багатонаціональний) склад учнів. Згідно спогадів І. Франка, у навчальній про-

грамі Дрогобицької гімназії часів його навчання був факультативний («надобов'язковий») предмет «співи» (або «теорія музики та сольфеджіо»), який від 1870 р. викладав костельний органіст Альбін Коритовський (насправді – Коритинський, Albin Korytuński¹) (Kultyz, 1908). Двічі на тиждень, у середу й суботу від 15 до 16 години учні під його керівництвом вивчали теорію на основі таблиць, підготованих вчителем. Подальше навчання поділялося за конфесіями (в середу від 16 до 17 години педагоги-катехити викладали спів церковний для греко-католиків, а в суботу – спів костельний за підручником Кунцика) (Воробкевич, 2006: с. 56–57). Очевидно, що ознайомлення з нотною грамотою і основами співу було зумовлене практичними потребами функціонування релігійних громад та участю навчального закладу у внутрішніх та загальноміських урочистостях.

Конфесійні відмінності зумовили наявність окремого українського учнівського хору в гімназії. За свідченням Івана Франка його очолював виходець з музичного середовища Перемишля Стеців, який в свою чергу навчався у Алойза Нанке. (Фрайт, 2012: с. 7). «Багато видатних композиторів Західної України, сучасників Франка, починало свою музичну кар'єру саме з «посади» диригента гімназичного хору: А. Вахнянин та В. Матюк – у Перемишлі, С. Людкевич – в Ярославі, Ф. Колесса – у Стрию», – зазначає дослідниця Марія Загайкевич (Загайкевич, 1958: с. 9).

Обов'язковість чи факультативність музичного навчання, його інтенсивність і об'єм дуже різняться на різних етапах шкільних та гімназійних програм і в різні роки кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. Слід враховувати, що гімназисти паралельно до навчання, найчастіше мали початкову домашню музичну підготовку чи брали приватні уроки музики. Та навіть за цих умов, складові гімназичної музичної освіти іноді перевершують програми сучасних музичних шкіл. Так, в роки навчання у дрогобицькій гімназії проходив цілий комплекс музичних дисциплін (основи теорії та історії музики, хорового співу і диригування, гра флейті та скрипці).

У 1891 р. було проведено Шевченківське свято у міській гімнастичній залі силами української учнівської молоді Дрогобицької академічної державної чоловічої гімназії ім. короля Владис-

¹ Автор підручників «Wykład teoryi muzyki zastosowany dla śpiewu dla młodzieży szkół gimnazjalnych i realnych przez nauczyciela śpiewu w Gimnazjum Drohobyckiem» та «Praktyczna nauka śpiewu wyłożona w trzydziestu tablicach przez nauczyciela śpiewu przy Gimnazjum Drohobyckiem», які вийшли друком у Дрогобичі у 1873 році та офіційно були рекомендовані як посібники для загальноосвітніх навчальних закладів.

лава Ягелли з польською мовою навчання, яку в той період очолював українець Олександр Борковський. Ці і наступні свята, які стали традиційними, були типовими збірними академіями з оркестрово-хоровими, сольними вокальними та інструментальними номерами, рефератами і поетичними декламаціями. Вони протиставлялись вшануванням річниць А. Міцкевича представниками польської громади і спонукали до національної самоідентифікації. Цікаво, що вже навіть на цьому етапі аматорські виконавські сили були достатніми для виконання таких масштабних творів як «Заповіт» М. Вербицького за участю артистів і оркестрової групи театру «Руська бесіда». Серед професорів, які долучались до фахової підготовки виконав Г. Кузів вказує професорів А. Луцика, М. Горницького, М. Волошина, В. Бойка та А. Рудницького як яскравих організаторів, аранжувальників та диригентів. Згодом академії диференціювались на денну літературну частину і вечірню концертну програму (Кузів, 1942: с. 2).

На початку ХХ століття до загальноосвітніх закладів належать народні та приватні школи І–ІІІ рівнів, фахові школи (серед яких – школи мистецького профілю), де музичні дисципліни покликані розвивати музикальність. Вони вивчалися 2 години на тиждень (крім першого і сьомого класів – 1 година на тиждень). Окремі заклади зберігали заняття музикою протягом всього навчання, інші виносили їх до групи предметів надобов'язкових (факультативних).

Статистика Департаменту Мистецтва у Польщі станом на 1927 рік наводить перелік низки унституційованих державою та концесіонованих мистецьких шкіл (музичних, ритмічно-пластичних, драматичних) на галицьких теренах, з яких кваліфіковано як музичні школи різного типу в Перемишлі (8), Львові (6), Станіславі, Стрию, Дрогобичі (по 2), Коломиї, Тернополі, Самборі, Чорткові (по 1). Зрозуміло, що до цього переліку не увійшли деякі приватні школи чи менш значимі на теренах регіону філії деяких розбудованих музично-освітніх осередків. На Дрогобиччині систему загальноосвітніх закладів, де вивчали музичні дисципліни, творили загальноосвітні державні, українські й польські приватні школи, гімназії, ліцей, Учительська семінарія сестер Василянок.

Самі ж уроки підпорядковувались тогочасним передовим музично-педагогічним концепціям музичного виховання з урахуванням вікових психофізіологічних особливостей учнів. «Міністерські програми зі співу в загальноосвітніх школах базувалися на чотирьох типах вправ: дихальні, рит-

мічні, слухові та вокальні. Саме з них зобов'язували розпочинати «лекцію» (урок), за винятком першого класу, де перші півгодини на тиждень присвячувати вправам, а другу – вивченню пісень... Програми зі співу (від 1920 року до серпня 1934 року) зобов'язували 3/4 лекції виділяти на вправи, виключаючи мелодію, замінюючи її ритмічним вистукуванням, плесканням, скандуванням тексту пісні на одному звуці, вправами з дихання. Лише 1/4 частина уроку була відведена для роботи над пісню» (Поясик, 2004: с. 11).

Згідно розпорядження МВіРО (Міністерства Віросповідань і загальної освіти) від 2 січня 1929 року (№ ІІ-235/29) у загальноосвітніх закладах наступної ланки після народних шкіл (гімназії, ліцеї, семінарії) «спів» і «музика» вважається факультативною дисципліною, до цього вона входила до системи обов'язкових предметів і гнучко узгоджувалась з програмами попередніх етапів загальної освіти. В загальноосвітніх школах після загальнодержавної шкільної реформи 1932 року до уроків музики чи співу додалися регулярні тематичні музичні аудиторії (лекції-концерти чи їх аудіотрансляції, присвячені переважно окремим жанрам, формам чи творчості певних польських композиторів), які проводилися у школі власними силами, запрошеними виконавцями, відбувалися у залах музичних товариств та фахових інституцій).

Вагомою складовою музично-освітніх процесів української громади регіону стала діяльність товариства «Рідна школа» Українського Педагогічного Товариства – освітнє об'єднання, яке опікувалось освітою різних типів і видів, прагнути дати можливість отримувати навчання і виховання в українському дусі, активно протистояти руйнівному впливу польських владних структур на загальну освіту українців. Філія у Дрогобичі курувала роботу двох приватних закладів: *народної школи ім. Т. Шевченка* та *української коєдукаційної гімназії ім. І. Франка* гуманітарного напрямку з правом публічності. Завданням вивчення предмету музики в народних школах І ступеня був розвиток музичних здібностей та естетичного сприйняття музики; в народних школах ІІ ступеня найважливішим було опанування практичних навичок хорового співу; у школах ІІІ ступеня – вивчення українських народних пісень різних жанрових груп, стрілецької і патріотичної пісенності, пісень-гимнів, ознайомлення з творчістю провідних національних композиторів (Процик, 2010: с. 116). При цих двох навчальних закладах успішно працювали дитячі хорові колективи і мали у своєму репертуарі не тільки твори для дітей, а й складні чотириголосні композиції.

Їх концерти були важливою складовою культурного життя регіону.

Серед педагогів школи ім. Т. Шевченка були високопрофесійні музиканти, знані музичні діячі краю. Зокрема, о. Северин Сапрун (читав курс катехизму, був також педагогом жіночої учительської семінарії сестер Василянок (священник-катехит, вчитель німецької мови, співу та гри на скрипці), приватної коєдукаційної гімназії «Рідної школи» ім. І. Франка, а також низки польських навчальних закладів у Дрогобичі (1920–1940). З його ініціативи та активної співучасті засновано жіночий хор школи СС Василянок (кер. О. Герниківна), хор церкви Трійці при Василянській церкві, Хор української молоді, мішаний хор гімназії (дир. М. Іваненко). Викладачами школи ім. Т. Шевченка були також професор музики Богдан П'юрко та Михайло Іваненко, а з 1930 року – Степан Огороднік. Дитячий хор учнів очолював і навчав диригент – професор Степан Гавришук, управитель українських шкіл «Рідної школи» в Дрогобичі у 1925-1933 рр. Колектив брав участь у Літургіях, виступав спільно з «Дрогобицьким Бояном», долучався до академій, присвячених Т. Шевченку, І. Франку, І. Мазепі, роковинам «Просвіти», влаштовував Свята Матері, Свята молоді, св. Миколая. При школі також діяв театральний гурток та мандоліновий оркестр.

Мішаний хор української коєдукаційної гімназії ім. І. Франка концертував спільно з хорами філії Музичного інституту ім. М. Лисенка (під кер. о. С. Сапруна), «Бориславського Бояна» (керівник – Т. Дуб), ремісничого об'єднання «Зоря», хору і оркестру жіночої семінарії сестер Василянок, брав участь у Літургіях. Звертає на себе увагу, що найвищий виконавський рівень, окрім «Дрогобицького Бояна», відрізняв саме учнівські хори: хор учнів школи ім. Т. Шевченка (керівник – професор С. Гавришук) та мішаний хор української коєдукаційної гімназії ім. І. Франка, що свідчить про результативність послідовної музично-освітньої роботи у навчальних закладах мережі «Рідної школи». Особливістю концертної діяльності хору були тематичні програми: масштабні концерти колядок та щедрівок мали в програмах від 22 до 30 творів, колективом виконувалися фольклорні обробки М. Леонтовича, Ф. Колесси, О. Кошиця, оригінальні твори М. Вербицького, М. Гайворонського, М. Лисенка, К. Стеценка, стрілецькі пісні. Він активно концертував у місті, а також гастролював у понад 30 навколишніх містечках та селах. За його участю силами студентів гімназії відбувалися постановки музично-драматичних вистав «Наталка-Полтавка», «Назар Стодоля», «Запоро-

жець за Дунаєм» з шкільним оркестром під батутою професора С. Огородніка, режисурою М. Іваненка, художнім керівництвом відомого актора М. Бенцалія (Дрогобицька українська..., 2014: с. 28–31). В такий спосіб школярі і гімназисти долучалися до національної культури через участь у громадських і релігійних урочистостях, просвітницьку національно-орієнтовану гастрольну концертну діяльність, театральне мистецтво, що принципово перевищує окреслені навчальною програмою учбові завдання в мистецькому сенсі з одного боку, і компенсує брак діяльності професійних творчих сил в регіоні – з іншого.

У 1936 році до Повітового Союзу вже входило 60 гуртків (Бойчук, 1993: с. 477). Так, філія згаданого товариства утримувала в селах Дрогобиччини творчі осередки: у с. Снятинка – театральний і хоровий гуртки; у Добрівлянах, Унятичах і Опаці – хор і театральний гуртки; хорові гуртки діяли також у Стебнику, Дерезичах, Монастирі Дерезицькому, Модричах, Рихтичах і ін. В с. Далява працювали театральний гурток, струнний оркестр та хор (дир. Л. Шумський).

З точки зору проблематики дослідження, у розвитку музичного професіоналізму важливою є участь священників, регентів та хорових колективів духовних осередків Галичини і зокрема Дрогобиччини (насамперед хорів церкви Пресвятої Трійці при Василянському парафіяльному соборі м. Дрогобича) у культурно-освітньому русі та політичному житті, розвитку національної освіти й культури, як вагомого чинника становлення національної самосвідомості в період перебування під владою Австрії, згодом Австро-Угорщини та польської держави. Аналіз програм й надалі демонструє достатньо високий обсяг оволодіння музично-теоретичними предметами та сольмізацією, який наближений до сучасних музичних шкіл. Це природно, з огляду на суспільні реалії і ужиткові потреби, поширену практику аматорського музикування у еру відсутності звукозапису і трансляції музики через засоби масової інформації.

Основними підручниками міжвоєнної доби, якими користувалися у своїй роботі вчителі співу польської держави були напрацювання польських авторів: S. Kazuro «Małe solfeggio z piosenkami» (Kazuro, 1928), K. Hławiczka «Śpiewnik szkolny» (Hławiczka, 1930), J. Baranowska-Borowa «Święto pieśni dzieci polskich», R. Lirenka «Wybór pieśni szkolnej», P. Maszyński «Polski śpiewnik szkolny», F. Konior «Pieśni wielkopostne», F. Piasek «Nauka śpiewu metodą trójdzwiękową dla klasy IV i V szkół powszechnych: podręcznik dla ucznia» та ін. Але

слід зазначити, що для шкіл з українською мовою навчання лише два збірники були дозволені МВіЗО, обидва – Ф. Колесси: «Співаймо! Збірничок пісень на два голоси для шкільної молоді на весняне свято пісні» (Львів, 1926) та «Збірник народних пісень в укладі на три голоси для ужитку шкільних хорів» (Львів, 1927).

Традиція шкільних свят у загальноосвітніх закладах, де поєднуються хори, скрипкові ансамблі, вокальні ансамблі та соло (до десяти збірних концертів протягом навчального року) була сталою, а викладачі музики здебільшого мали навички гри на клавішних (фортепіано, оркестріон, фісгармонія), скрипці, сольфеджування, хорового диригування. На цьому етапі розвиток музичальності, музичне виховання та професійна музична підготовка ще не достатньо чітко диференціюються.

З позицій музичного професіоналізму, важливою була наявність у системі дисциплін духовного навчального закладу теорії, історії церковної музики, навичок хорового співу та диригентської практики, почерпнуті під час навчання у Духовній семінарії (переважно Львівській), участь вихованців в хорах, ансамблях, оркестрах, літературно-музичних вечорах, артистичних прогуляках (благойдібно-просвітницьких гастрольних турах творчих колективів). Доповнена освітою у фахових музичних і богословсько-теологічних осередках Львова, Кракова та Відня, інтенсивною виконавською практикою, ця підготовка давала можливість і зумовлювала необхідність випускникам семінарії долучатися до культурного життя міста як очільникам церковних, шкільних, спілчанських хорів, оркестрів, поставати організаторами мистецького життя, реалізувати себе в музичній педагогіці. Серед її випускників – діячів музичного мистецтва Дрогобиччини, можемо назвати О. Нижанківського, М. Менцинського, С. Сапруна, Я. Якуб'яка та ін. (Ієромонах Яким Сеньківський..., 2010).

У якості музично-освітніх осередків варто виокремити також хори церкви Пресвятої Трійці при Василянському парафіяльному соборі Дрогобича, зокрема хори під орудою дяка В. Вельгуша (в 1910-х рр.) та о. С. Сапруна (в 1930-х рр.), які концертували у Дрогобичі, а також Самборі, Бориславі, Стрию, маючи в репертуарі твори європейських, українських, в тому числі і регіональних композиторів.

Отже, ставлення до вивчення музичних дисциплін у загальноосвітніх закладах кін. XIX – поч. XX ст. пройшло значну еволюцію в бік професіоналізації методів, цілей, законодавчого, методичного і дидактичного забезпечення. Музичним дисциплінам відводиться досить важлива роль у формуванні особистості, їх вивчення спирається на позашкільну базову музичну підготовку і включає забезпечення обов'язкових практичних потреб музикування – участі в Літургіях та громадських урочистостях, ознайомлення з національним музичним фольклором і демократичними видами фахової композиторської творчості.

Висновки. У міжвоєнне двадцятиліття обов'язкові складові навчальних програм передбачають засоби розвитку музичних здібностей, навичок сольфеджування, багатоголосного хорового співу, опанування різножанрового репертуару від фольклорних обробок до оригінальних творів фахових композиторів. В межах позапрограмної творчої діяльності загальноосвітні навчальні заклади мають активно концертувати хорові колективи, ансамблі, оркестри, які регулярно залучаються до внутрішніх подій закладу, релігійних, громадських, національних урочистостей. Якщо наприкінці XIX століття до викладання запрошуються досвідчені музиканти з навичками диригентської, організаційної, концертмейстерської та виконавської діяльності, то у 1920–1930-х роках кваліфікація педагога вимагає опанованого курсу музичних і педагогічних дисциплін спеціалізованого навчального закладу для успішного складання публічного іспиту з комплексом належних фахових вимог, навчальні програми диференціюються за метою, узгоджуються із загальним учбовим процесом, формується методична база та дидактичне забезпечення предмету на підставі національної музичної культури.

Музично-освітніми осередками слід вважати і хорові колективи, які функціонують при храмах. Їх очолюють спеціалісти з високим фаховим вишколом, що дає змогу готувати достатньо складні масштабні концертні програми, з багатоголосних творів національних і європейських митців, включно з великими вокально-оркестровими формами. Ці критерії професійної музично-виконавської і педагогічної діяльності демонструють о. С. Сапрус, М. Іваненко, С. Гавришук та низка інших представників, які формують ядро та закладають прогресивні тенденції у поступі регіонального музично-мистецького процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук І. Товариство «Рідна Школа». *Дрогобиччина – земля Івана Франка*. Т. 1. Дрогобич : Бескид, 1993. С. 477–479.
2. [б. а.] В пам'ять М. Менцінського. *Діло*. 1936. № 03. 03.01. С. 6.
3. Воробкевич Т. Музика в житті Івана Франка. *Вісник університету*. Серія мист-во. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. Вип. 6. С. 55–69.
4. *Діло*. 1886. № 80. 3 серп.
5. Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка. 1918–1944 : зб. статей. Дрогобич : Посвіт, 2014. 416 с.
6. Загайкевич М. П. Франко і українська музика. К. : Держ. вид-во образотв. мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. 123 с.
7. Геромонах Яким Сеньківський ЧСВВ. *Bazylianie*. 2010. 8 березня. URL: http://www.bazylianie.pl/?option=com_content&view=article&id=669 (дата звернення: 06.07.2022)
8. Кузів Г. Культ Шевченка в Дрогобиччині (Жмуток сгогадів з недавнього минулого). *Дрогобицьке слово*. 1942. № 39. 01.04. С. 2.
9. Мазур Г. Я. Розвиток хорової культури Дрогобиччини другої половини XIX – першої половини XX століть. *Актуальні питання культурології*. 2008. Т. 2., вип. 6. С. 99–105.
10. Максимович А. Марійська академія. *Діло*. 1939. № 121. 31.05. С. 11.
11. Мисак Н. Ф., Васильєва О. С. Культурно-просвітницька діяльність українських студентських товариств у Галичині наприкінці XIX ст. *Науковий вісник: Гілея*. К., 2011. Вип. 49 (7). С. 31–35.
12. Поясик О. І. Музична освіта та виховання учнів і молоді Галичини (20–30-ті рр. XX ст.). дис. ... канд. пед. наук, спец. 13.00.01 загальна педагогіка та історія педагогіки. Івано-Франківськ, 2004. 22 с.
13. Процик Л. Виховання молоді засобами духовної музики як соціопедагогічний феномен. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. 2010. № 5 (64). С. 114–117.
14. Фрайт І. В. Музично-просвітницька діяльність Віктора Матюка (до 160 річчя від дня народження). *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. 2012. № 5 (88). С. 71–77.
15. Kultys Z. Historia Gimnazjum Drohobyckiego (1858–1908). Drohobycz, 1908. 198 s.
16. Hlawiczka K. Solfez Polski [Текст]: podrecznik czytania nut glosem oparty na polskiej pieśni ludowej, w układzie 1, 2, i 3 głosowym przeznaczony dla szkół powszechnych, średnich zawodowo-muzycznych i seminarjów nauczycielskich. Czesc 4. Wydanie 1. Warszawa : Naklad Gebethnera i Wolffa, 1930. 58 s.
17. Kazuro S. (1881–1961) Male solfeggio z piosenkami: dla szkół ogólnokształcących i muzycznych. Czesc 1. Wydanie 6. Warszawa; Krakow : Naklad Gebethnera i Wolffa, 1928. 40 s. (Biblioteka Teoretyczna Warszawskiego Konserwatorium Muzycznego).

REFERENCES

1. Boichuk, I. (1993) Tovarystvo «Ridna Shkola» [Society «Native School»]. Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. T. 1. Drohobych: Beskyd. S. 477–479. [in Ukrainian].
2. [b. a.] V pamiat M. Mentsinskooho. (1936) [In memory of M. Mentsinsky] *Dilo*. № 03. 03.01. S. 6.
3. Vorobkevych, T. (2006) Muzyka v zhytti Ivana Franka [Music in the life of Ivan Franko] *Visnyk universytetu. Seriiia myst-vo*. Lviv : LNU im. I. Franka. Vyp. 6. S. 55–69. [in Ukrainian].
4. *Dilo*. (1886). № 80. 3 serp. [in Ukrainian].
5. Drohobytka ukrainska himnaziia imeni Ivana Franka. 1918–1944. (2014) [Drohobych Ukrainian Gymnasium named after Ivan Franko. 1918–1944]: zb. statei. Drohobych: Posvit. [in Ukrainian].
6. Zahaikevych, M. P. (1958) Franko i ukrainska muzyka [Franco and Ukrainian music] K. : Derzh. vyd-vo obrazotv. mystetstva i muzychnoi literatury URSR [in Ukrainian].
7. Hieromonakh Yakym Senkivskyi ChSVV. (2010) [Hieromonk Yakim Senkivsky OSBM] *Bazylianie*. 8 bereznia. URL: http://www.bazylianie.pl/?option=com_content&view=article&id=669 (data zvernennia: 06.07.2022) [in Ukrainian].
8. Kuziv, H. (1942) Kult Shevchenka v Drohobychchyni (Zhmutok shohadiv z nedavnoho mynuloho). [The cult of Shevchenko in the Drohobych region (A bunch of memories from the recent past).] *Drohobyt'ske slovo*. № 39. 01.04. S. 2. [in Ukrainian].
9. Mazur, H. Ya. (2008) Rozvytok khorovoi kultury Drohobychchyny druhoi polovyny KhKh – pershoi polovyny KhKh stolit. [Development of choral culture of Drohobych region in the second half of the XIX – first half of the XX centuries] *Aktualni pytannia kulturolohii*. T. 2., vyp. 6. S. 99–105. [in Ukrainian].
10. Maksymovych A. (1939) Mariiska akademiia. [Mari Academy] *Dilo*. № 121. 31.05. S. 11. [in Ukrainian].
11. Mysak, N. F., Vasyliieva, O. S. (2011) Kulturno-prosvitnytska diialnist ukrainskykh studentskykh tovarystv u Halychyni naprykintsi XX st. [Cultural and educational activities of Ukrainian student societies in Galicia in the late nineteenth century] *Naukovyi visnyk : Hileia*. K. Vyp. 49 (7). S. 31–35. [in Ukrainian].
12. Poiasyk, O. I. (2004) Muzychna osvita ta vykhovannia uchniv i molodi Halychyny (20–30-ti rr. XX st.) [Music education and upbringing of students and youth of Galicia (20–30s of the XX century)] dys. ... kand. ped. nauk, spets. 13.00.01 zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
13. Protsyk, L. (2010) Vykhovannia molodi zasobamy dukhovnoi muzyky yak sotsiopedahohichnyi fenomen. [Education of young people by means of spiritual music as a socio-pedagogical phenomenon] *Molod i rynek. Shchomisiachnyi naukovopedahohichnyi zhurnal*. № 5 (64). S. 114–117. [in Ukrainian].

14. Frait, I. V. (2012) Muzychno-prosvitnytska diialnist Viktora Matiuka (do 160 richchia vid dnia narodzhennia). [Musical and educational activities of Victor Matyuk (to the 160th anniversary of his birth)] *Molod i rynek. Shchomisiachnyi naukovo-pedahohichnyi zhurnal*. № 5 (88). S. 71–77. [in Ukrainian].

15. Kultys, Z. (1908) Historia Gimnazjum Drohobyckiego (1858–1908). [History of the Drohobycki Gymnasium (1858–1908).] Drohobycz. [in Polish].

16. Hlawiczka, K. (1930) Solfez Polski: podrecznik czytania nut glosem oparty na polskiej piesni ludowej, w ukladzie 1, 2, i 3 glosowym przeznaczony dla szkol powszechnych, srednich zawodowo-muzycznych i seminarjow nauczycielskich. [Solfez Polski: a textbook for reading notes with a voice based on the Polish folk song, in a 1, 2, and 3-voice format, intended for general schools, vocational and musical secondary schools and teacher seminars] Czesc 4. Wydanie 1. Warszawa: Naklad Gebethnera i Wolffa. [in Polish].

17. Kazuro, S. (1928) Male solfeggio z piosenkami: dla szkol ogolnoksztalcacych i muzycznych. [A small song solfeggio: for general education and music schools] Czesc 1. Wydanie 6. Warszawa; Krakow: Naklad Gebethnera i Wolffa. (Biblioteka Teoretyczna Warszawskiego Konserwatorjum Muzycznego). [in Polish].